

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА УПРАВЛІННЯ ЙОГО РОЗВИТКОМ

**ГЕРЕЛЕС А.В., АСИСТЕНТ,
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

У статті досліджено поняття «інноваційний потенціал», розкрито сутність його складових. Розглянуто принципи управління інноваційним потенціалом та питання управління його розвитком у процесі інноваційної діяльності аграрного підприємства.

The article explores the concept of "innovative potential" and discover the essence of its components. The principles of innovative potential and management issues of its development during the innovative activity of agricultural enterprise are considered.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інноваційна діяльність здійснюється завдяки прогресивним науково-технічним досягненням і є вирішальним чинником подолання кризових явищ, стабілізації і зростання економіки. Успішна інноваційна діяльність аграрного підприємства протягом інноваційного циклу залежить від належного рівня інноваційного потенціалу підприємства. Інноваційний потенціал передбачає реальну або ймовірну спроможність підприємства виконувати цілеспрямовану роботу у сфері розробки, виробництва й упровадження інноваційного продукту або процесу. Стабільність та успішність інноваційної діяльності підприємства, як свідчить світова практика, значною мірою залежить від його інноваційної активності, тобто постійного оновлення ідей, новацій, розробки, виробництва й просування на ринок ефективної у виробництві і споживанні інноваційної продукції.

Інноваційний потенціал аграрного підприємства може розглядатися як система взаємопов'язаних чинників і ресурсів, які відповідають умові забезпечення постійної інноваційної активності підприємства у сфері пошуку, розробки й упровадження інноваційних продуктів і процесів. Зрозуміло, що така система буде орієнтована на рівень розвитку інноваційної активності підприємства і визначатиме його спроможність (матеріальну, інтелектуальну, інформаційну, економічну тощо) до реалізації цілей інноваційної діяльності на основі постійного пошуку, використання і розвитку нових сфер і способів реалізації наявних і перспективних внутрішніх та ринкових можливостей. Виходячи з важливості розвитку інноваційного потенціалу, постає необхідність розгляду питань його формування та управління розвитком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні десятиріччя у вітчизняній та світовій науці сформувався ряд нових підходів до дослідження питань формування і розвитку інноваційного потенціалу підприємств. Ученими і фахівцями в галузях управління й економіки створено моделі, які сприяють подальшому розвитку теорії та практики формування інноваційного потенціалу. Механізми та методи формування й управління розвитком інноваційного потенціалу досліджували вітчизняні науковці О.В. Арєф'єва, О.В. Коренков, А.П. Гречан, А.В. Гриньов, А.Е. Воронкова, С.М. Ілляшенко, О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.І. Олексюк, Н.І. Чухрай та інші. Проте на сьогодні ще не сформовано загального підходу до сутності інноваційного потенціалу аграрних підприємств, існують різні підходи до його визначення. На сучасному етапі розвитку управління аграрним підприємством полягає у розвитку управління його конкурентоспроможним потенціалом. Однією із стратегій підвищення конкурентоспроможності є стратегія лідера у сфері інновацій. Однак аграрне підприємство може розвивати інноваційну діяльність тільки у випадку достатнього інноваційного потенціалу, який необхідний для реалізації ринкових можливостей. Тому особливе місце в інноваційній діяльності підприємства займає розвиток його інноваційного потенціалу.

Цілі статті полягають у дослідженні й уточненні поняття «інноваційний потенціал», всебічному вивченні питань формування, управління й аналізу структури інноваційного потенціалу аграрного підприємства.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інноваційний потенціал» нещодавно увійшло до термінів економічної науки як економічна категорія, але в сучасній економічній літературі, у тому числі й українській, відсутнє однозначне його визначення. Більшість авторів керуються так званим ресурсним підходом [2, 3, 9], тобто уявляють інноваційний потенціал як сукупність ресурсів. Інші автори [6, 7, 10] роблять наголос на можливості використання ресурсів.

Для ефективного здійснення інноваційної діяльності аграрному підприємству потрібні така сукупність ресурсів: інтелектуальних (технологічна документація, винаходи, патенти, ліцензії, корисні моделі); земельних та матеріальних (дослідне, експериментальне і лабораторне устаткування); фінансових (власні, запозичені, інвестиційні, бюджетні кошти); інфраструктурних (конструкторський відділ, відділ головних технологів, відділ маркетингу нової продукції, лабораторія контролю якості

сільськогосподарської продукції); додаткових ресурсів підвищення результатів інноваційної діяльності (партнерські та особисті зв'язки з науково-дослідними інститутами, ВНЗ, у тому числі й закордонними). Усі складові мають бути узгоджені між собою та виконувати певні функції згідно з механізмом їх використання, який розробляється у надрах інноваційного менеджменту аграрного підприємства.

Грунтуючись на викладених варіантах визначень поняття інноваційного потенціалу підприємства, узагальнимо його трактування та характеристики. Інноваційний потенціал аграрного підприємства являє собою наявні та приховані можливості залучення та використання ресурсів, спрямованих на сприйняття, впровадження нововведень, які можуть бути залучені для досягнення його цілей. Таке визначення, на наш погляд, акцентує увагу на тому, що інноваційний потенціал є тим підґрунтям, на підставі якого розробляються, впроваджуються на підприємстві нововведення, які надалі можуть задовольняти потреби аграрних підприємств.

Існують також різні точки зору на структуру інноваційного потенціалу. При цьому самі автори ототожнюють його з науково-технічним [4, 5], або ж виділяють лише поодинокі елементи [3, 8], які розкривають певні особливості інноваційного потенціалу.

Проведений аналіз та узагальнення відомих підходів до визначення структури інноваційного потенціалу дозволяє систематизувати основні його складові. Таким чином, повна структура інноваційного потенціалу аграрного підприємства має складатися з наступних складових.

Ринковий потенціал. Відображає рівень відповідності можливостей підприємства зовнішнім ринковим потребам інновацій, які генеруються ринковим середовищем [12].

Інтелектуальний потенціал. Визначає можливості генерації і сприйняття ідей і задумів новачків і доведення їх до рівня нових технологій, конструкцій, організаційних і управлінських рішень [1]. Це передбачає наявність фахівців не лише високою фаховою підготовкою, а й здатних до продукування нових орієнтованих знань і втілення їх в інновації, які відповідають потребам ринку

Кадровий потенціал. Характеризує можливості персоналу і робітників аграрного підприємства застосувати нові знання та технології, організаційні й управлінські рішення. Кадрова складова забезпечується фаховою підготовкою персоналу підприємства на рівні, що відповідає сучасному розвитку науки і техніки. Ця складова значною мірою визначає систему менеджменту, її гнучкість та адаптивність [9].

Техніко-технологічний потенціал. Відображає здатність оперативно переорієнтувати виробничі потужності і налагодити економічно ефективніше виробництво нової продукції, що відповідає ринковим потребам. Ця складова характеризує відповідність матеріально-технічного і технологічного стану підприємства, наявність резервів чи можливості їхнього швидкого отримання, гнучкість обладнання і технологій.

Інформаційний потенціал. Відображає інформаційну забезпеченість підприємства, ступінь повноти і точності інформації, необхідної для прийняття ефективних інноваційних рішень, застосування стратегії постійних нововведень. Найбільш необхідною в інноваційній діяльності є інформація про потреби та ситуацію на ринку сільськогосподарської продукції, рівень конкурентної боротьби, перспективні напрямки розвитку НТП, а також про оцінки економічного, соціального, технологічного, екологічного середовища конкурентів [6].

Фінансовий потенціал. Відображає відповідність інвестиційної привабливості, кредитоспроможності і системи ефективного управління фінансами аграрного підприємства щодо забезпечення стійкої інноваційної діяльності на всіх етапах інноваційного циклу.

Мотиваційний потенціал. Характеризує можливість підприємства щодо приведення у відповідність і узгодження різноспрямованих інтересів суб'єктів інноваційного протексу: розробників інновацій; виробників нової сільськогосподарської продукції; інвесторів, постачальників вихідної сировини, матеріалів і комплектуючих; торгових і збутових посередників; споживачів; суспільство в цілому тощо [11].

Комунікаційний потенціал. Характеризує наявність комунікаційних зв'язків, які відображають рівень визначеності та ефективності взаємодії аграрного підприємства з елементами зовнішнього середовища, що сприяють реалізації мети інноваційної діяльності, тобто наявності надійних зв'язків з партнерами, постачальниками ресурсів, каналами розповсюдження і збуту, споживачами.

Науково-дослідний потенціал. Відображає наявність створеного резерву результатів науково-дослідних робіт, достатнього для генерації нових знань, спроможність проведення досліджень з метою перевірки ідей новачків і можливості їхнього використання у виробництві нової продукції [7].

Розгляд складових інноваційного потенціалу і критеріїв управління дає можливість визначити задачі та заходи до створення механізму управління для досягнення:

- відповідності обсягів та якості ресурсів інноваційної діяльності (основними фондами, запасами, фінансовими і нематеріальними ресурсами, інформацією, технікою, технологіями);

- відповідності освітнього і кваліфікаційного рівня персоналу ;

- відповідності механізму й інструментів управління процесами оптимальному рівню використання наявних ресурсів аграрного підприємства

ефективності маркетингу у сфері технологій пошуку й обробки інформаційних ресурсів (здатності знаходити і трансформувати інформаційні ресурси для їхнього використання у виробничій, комерційній та управлінській діяльності підприємства);

ефективності економічних механізмів та інструментів з оновлення техніко-технологічної бази виробництва для переходу на випуск нової конкурентоспроможної продукції з використання сучасних форм і методів організації господарських процесів;

ефективності фінансових механізмів щодо залучення коштів для здійснення інноваційної діяльності.

Висновки. Ефективність інноваційної діяльності підприємства протягом інноваційного циклу залежить від інноваційного потенціалу підприємства.

Інноваційний потенціал аграрного підприємства може розглядатися як система взаємопов'язаних чинників і ресурсів, які відповідають умові забезпечення постійної ефективної інноваційної діяльності підприємства.

Складові інноваційного потенціалу характеризують ресурси та здатність підприємства до реалізації мети інноваційної діяльності. Структура інноваційного потенціалу і критеріїв управління дає можливість визначити підходи до створення механізму управління розвитком інноваційного потенціалу.

Література.

1. Ареф'єва О.В. Економічні засади формування потенціалу підприємства / О.В. Ареф'єва, Г.В. Харчун // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7. – С. 71 – 76.
2. Верба В.А. Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства / В.А. Верба, І.В. Новиков // Проблеми науки. – 2003. – № 3. – С. 23 – 29.
3. Гречан А.П. Теоретичні засади визначення інноваційного потенціалу підприємства / А.П. Гречан // Економіка та держава. – 2005. – № 7. – С. 34 – 37.
4. Гриньов А.В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства / А.В. Гриньов // Проблеми науки. – 2003. – № 12. – С. 12 – 15.
5. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: [навч. посібник] / С.М. Ілляшенко – Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. – 278 с.
6. Кокурин Д.И. Инновационная деятельность / Д.И. Кокурин. – М.: ИНФРА-М. – 2001. – 356 с.
7. Мартюшева Л.С. Інноваційний потенціал підприємства як об'єкт економічних дослідження / Л.С. Мартюшева, В.О. Калишенко // Фінанси України. – 2002. – № 10. – С. 61-66.
8. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент: [учебник для вузов] / Р.А. Фатхутдинов. – [4-е изд.] – СПб: Питер, 2004. – 400 с.
9. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: [навч. посібник] / О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І.Олексюк. – К.: КНЕУ, 2003. – 316 с.
10. Федулова Л.І. Менеджмент організацій: [підручник] / Л.І. Федулова – К.: Либідь. – 2003. – 448 с.
11. Чабан В.Г. Інноваційний потенціал підприємства, його оцінка / В.Г. Чабан // Фінанси України. – 2006. – № 5. – С. 142-148.
12. Шаманська О.І. Стратегічне планування інноваційної діяльності в системі ресурсного потенціалу підприємства / О.І. Шаманська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 6. – С. 164-169.